

Takšne, kakršne so Lovrenčičeve pesmi o Treh božjih potih, niso zamišljene za petje, tudi ne za pobožno pevsko recitacijo, ampak za branje. Škoda: ta in ona pesem, zlasti o Sveti gori, bi bila lahko lepa romarska pesem. Kot prijetno, spodbudno branje pa knjižico lahko toplo priporočamo. *Ivan Grafenauer*

A. M. Slomšek, Blaže in Nežica. Priredil dr. Vinko Brumen. Izdala Družba sv. Mohorja v Ljubljani 1943. (Cvetje iz domačih in tujih logov št. 18.) Strani 142.

Za stoletnico izida najpomembnejše Slomškove ljudskovzgojne knjige, Blaže in Nežica v nedeljski šoli, je oskrbel dr. V. Brumen 4. izdajo, ki pa ni ponatis prve, ampak le izbor najvažnejšega besedila, kajti velik del Slomškovega teksta je v teku stoletja izgubil skoro vsako aktualnost. Ta izdaja nosi pečat poljudno znanstvene publikacije in ima namen, da Slomškovo delo čimbolj približa sodobni šoli. Kakor vidimo po primerjanju izbora z izvirnikom, je prireditelj ohranil vse tiste oddelke, ki ponazarjajo Slomškova vzgojna sredstva in učno metodo ter njegove nazore o šoli in življenju; poleg tega je pridržal še nekaj primerov, ki so značilni za kulturno zgodovinske razmere našega človeka pred 1848, črtal pa je neznatna poglavja (pouk nemščine, računске načine, slovnico, obrazce za pisma in listine), nekatera je skrčil. Prevladoval je torej pedagoški vidik in v tem pogledu je prireditelju delo uspelo.

S kulturno zgodovinske strani, prav posebej še z narodopisne, pa pričujoči izbor ne ustreza v pričakovani meri sodobnim zahtevam. Pri krajšanju je namreč izpadla dobra polovica narodopisnega blaga. Slovenski šoli bi bilo gotovo le v prid, če bi sprejel prireditelj v besedilo svojega izbora celotna poglavja, kakor so n. pr.: pustne šege in krivde vere (v 3. izdaji na str. 47—49), cerkveni obredi na cvetno nedeljo (zvezki ali butare na str. 88—89), blagoslovitev ognja in jedil za veliko noč (97—99), lepa nedelja na Telovo (145—146), kmetska smrt in pokop (243—250) in dr. Vsa ta poglavja so važen Slomškov doprinos za poznavanje življenja, mišljenja in čustvovanja našega človeka pred sto leti, pa tudi verna podoba njegovih šeg in navad, o katerih nikakor ne moremo soditi, da bi bila za slovenskega človeka neznatna.

Iz ostalega bogatega etnografskega gradiva, ki v lepih slikah podaja takratne ljudske navade in razvade, praznoverje in vraže, o žganjarstvu, o vojaščini in tihotapstvu, in ki jih tudi naš okrnjeni izbor prinaša, naj posebno opozorim: na božične praznike in postavljanje jaslje ali kakor pravijo paradiža; na vaške gostije; na Kurenta; kako na Jurjevo na starem gradu denarji cveto in kako jih je šel kopat kmet Belk skupno s ciganom, ki ga je prav po cigansko ociganil; na razlaganje nebesnih prikazni in zavračanje različnih praznih ver vanje (odprto nebo, ponočne luči, zvezdni utrinek, zvezda repatica, nebesna znamenja, vladajoči planet, rimska cesta), na zarotitev hudobnega duha, na vero v prazne strahove ter na zanimivo poglavje o čarah ali copernijah itd.

Če izzamemo nekatere čisto Slomškove opise prizorov, kakor zaključek šolskega leta, ki ga je posnel po resničnem zaključku v Špitaliču 1836, poljubljanje rok ali jokanje (celo na naboru), nam pisec Blažeta in Nežice podaja kot neposredna priča dobro sliko takratnih razmer med našim ljudstvom.

Pregovorov ne nahajamo. Vremenska ljudska prerokovanja o vplivu meseca na kmetsko delo so na kratko omenjena. Slovensko narodno pesem Slomšek prezira; od starih cerkvenih pesmi navaja le eno božično (Eno dete je rojeno), vse ostale razmeroma številne pesmi pa so ali mlajše cerkvene ali pa umetne moralizujoče, vzete iz Ahacljevega in Slomškovega prizadevanja, da bi se z njimi nadomestile zabranjene in pohujšljive narodne popevke.

Iz materialne kulture nahajamo veliko manj gradiva kakor iz duhovne. Predvsem pa je treba omeniti, da je Slomšek eden izmed tistih naših redkih piscev, ki pozna in omenja dimnico (Brumen 57, v 3. izdaji 62 in 68), našo sedaj skoro docela izginulo narodno starino.

Slomškov jezik je nenadomestljiva slika ljudskega jezika njegove rodne štajerske zemlje iz tistega časa, ko so se šele začeli postavljati temelji kasnejšemu vse-slovenskemu knjižnemu jeziku, ki je bil tudi Slomšku končni cilj, a h kateremu

-k- kakor mežikati iz mižati. — Pri opozorilu na Matjaževo ime Korvin (lat. corvinus = krokerček) se spomnimo na Ižanca Andreja Korvina, ki je postal 1606 duhovnik in polatinil po tedanji humanistični šegi svoj izvorni slovenski priimek v Andreaš Corvinus (IMK IV, 151). V naši onomastiki imamo bogato skupino priimkov, ki so nastali iz imen živali (kakih 200), o čemer pripravlja podpisani posebno razpravo.

Erjavčevi spisi niso torej zanimivi le za leposlovca, jezikoslovca in vzgojitelja, marveč tudi za narodopisca, ki ne more iti preko njegovih donosov, četudi so drobni in raztreseni. Tudi učitelj v šoli jih ne more prezreti. *Stanko Bunc*

Jos. Wester, Iz domovine in tujine. Izbrani planinski in popotni spisi. Ljubljana 1944. Založilo Slovensko planinsko društvo.

Pod gornjim naslovom je izdal znani šolnik J. Wester izbor svojih planinskih in popotnih spisov, ki so bili povečini objavljeni v Planinskem vestniku, le nekateri v Ljubljanskem zvonu (ti so starejšega datuma). Avtor opisuje v njih svoje izlete širom naše domovine, nekaj malega je popisov iz hrvatskih in dalmatinskih planin ter iz Švicarskih Alp, knjigo pa zaključuje dnevnik njegovega bivanja v Albaniji med prejšnjo svetovno vojno, pod naslovom Med Skjaptri.

Pretežni del knjige govori o izletih po slovenskih gorah in hribih kot so Julijske Alpe, Karavanke, Savinjske planine, Polhograjski Dolomiti, zasavsko, no tranjsko ter belokranjsko višavje, pa tudi laagodnejša pota so upoštevana. V teh spisih se izraža mnogo značilnosti in odlik njihovega avtorja, na prvem mestu njegova vroča ljubezen do domovine in domače kulture, dalje živo prirodno čustvo, velika omikanost in erudicija, ki prevevata vse njegovo izletovanje, hkratu pa zlasti stremljenje, navajati z živim vzgledom, kako je potovati radi česar delujejo njegovi spisi nele poučno, temveč tudi zares vzgojno. Po vseh teh potezah se Wester uvršča med naše potopisce -klasike kakršni so bili oba Tuška, Levstik, Jurčič, Mencinger, S. Robič in drugi, ter nadaljuje njihovo tradicijo, s pristavkom, da je način njegovega potovanja v izsledkih narodnega in kulturnega življenja nekoliko manj pionirski od Tuškovega ali Levstikovega, zato pa Wester tembolj posreduje omikanemu turistu neobhodno potrebno znanje in metode potovanja drugim, je bolj pedagoški. Prav k takemu načinu je navajal svoje dijake pokojni prof. dr. Jože Debevc, ki je bil enako »humanističen« popotnik kot Wester. Vse te prednosti so se v nekaterih spisih močno uveljavile in srečno združile in zanimivo je, da rajši pri »malih tisočakih« kot pa pri velikih. Med najboljše take prispevke spadajo izleti na Slivnico, na Mirno goro, na Kum — ta in pa izlet na Boč služita lahko za vzor kratke monografije — bogat je izlet na Kokovnico ali Kriško goro, izmed velikanov je pa pač najbolje podan Mangart, dočim izleti na druge vršace manj zadovoljujejo.

Na enak način kot starejši potopisi prispeva tudi W. to in ono zanimivost k našemu narodopisju, seveda bolj v obliki bežne opombe, kot izčrpnega stvarnega podatka. Za vas Nomenj omenja zaostalost in konservativnost življenja, kar je gotovo važna opomba glede na sosedne naselbine v obeh Bohinjskih dolinah, ki so se že povsem modernizirale (str. 14). Istotam omenja, da na Koprivniku znani mlin na veter ob času njegovega izleta ni več obratoval. Dalje je govor o čedrah na Gorjušah (13), o nabiranju brusnic na Ratitovcu (16), o mlinu kmeta Matevža pod Blegošem na vodni pogon, ki mu žene tudi poljedelske stroje (20), o klesanju mlinskih kamnov v Trziču (47), o planinah okrog Storžiča (174 sl.), nadalje omenja Valvasorjevo navedbo o škorpijonih po Tržiških planinah (176), ki je ob Valvasorjevem času gotovo veljala, saj je škorpijon tam še danes pogosta žival, na kratko navaja bohinjsko sirarstvo (188), »basanje« goveda s planin v Bohinju (190) itd. Vse to so sicer drobci, toda drobci, ki lahko postanejo v določenih primerih zelo dragoceni. Zato bi si jih etnograf želel čim več, a ne samo to, tudi da bi jih bili nadomestili iz črpnih stvarnih popisov in da bi se sploh potopisci za te stvari nekoliko bolj zanimali, bi bilo dobro. Nekaj takega blaga je W. zabeležil tudi v svojem albanskem dnevniku (279: Kako Albanci delajo kruh, 286: o kmetovanju Arbanasov, 295: o indoevropskem izvoru), vendar